

A MAGYARORSZÁGI METHODISTA EGYHÁZ A KÁDÁR-RENDSZERBEN 1956 ÉS 1974 KÖZÖTT

Lakatos Judit

Az 1956-os év jól példázza, hogy a methodista egyház története és a magyar társadalom története egymással párhuzamosan haladt, de igazán nem fonódott össze. Az „októberi eseményekre” való utalás szerepelt az egyházi levelekben, megbolygatta az egyház tervezett évi programjait, nyilván mindenki követte az eseményeket. Nincs viszont tudomásunk arról, hogy bármelyik gyülekezetben lettek volna aktív résztvevői a történeteknek. A gyülekezetekben, ha szimpátiával is kísérték a forradalom követeléseit, ijedséget váltott ki az elharapózó erőszak, s együttérzést keltett az ártatlanul letartóztatottak szenvedése, bár segíteni nem tudtak rajtuk. A megtorlások egyetlen methodistát érintettek, a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt egykori tagját, az 1947-es országgyűlés egykori képviselőjét, aki korábbi politikai kapcsolatai révén akaratlanul is belekeveredett az eseményekbe. A forradalom leverését követő emigrációs hullám néhány methodistát külföldre sodort, többek között Szalós Artúr lelkészt, aki feleségével Svájcba települt át rokonaikhoz, ő is legálisan. (Egyedül róla tudjuk, hogy jelentések készítésére kényszerítették, vallatásnak vetették alá. A Rákosi-rendszer őt különösen megviselte.¹)

Az 1956-os forradalom eseményeiről az egyház mindig a hivatalos álláspontnak megfelelően nyilatkozott, hogy ténylegesen milyen véleménynyel voltak, nehezen kideríthető. Hecker Ádám szuperintendens egy 1970-ben Csehszlovákiában tartott konferencián, az 1968-as csehszlovák reformmozgalom kapcsán fejtette ki részletesen álláspontját. A beszámoló tizennégy évvel a forradalom után keletkezett, s nemcsak az idő által biztosított távlat, hanem a Szabadegyházak Tanácsában eltöltött évek is befolyásolták annak mondanivalóját. „Reakciós erők” valóban nem törtek fel a

---

¹ Hecker Frigyes szóbeli közlése.

metodista egyházban, s nyilván Mindszenty bíboros szereplése sem váltott ki osztatlan lelkesedést. Az viszont már csak az új politikai vezetés és a Kádár-rendszer konszolidációja után válhatott világossá, hogy az egyház „*magáénak vallja a szocializmus ügyét*”, „*azonosítani tudja magát szocialista államunk humánus politikai és társadalmi célkitűzéseivel*”.² A forradalom idején tapasztalható riadalmat és hallgatást az 50-es évek végén, 60-as évek elején egy tartózkodó, szerény, nagy szólamoktól mentes, de aktív közéleti magatartás váltotta fel.

Az új korszak nyitányát az egyház életében tulajdonképpen nem is maga a forradalom jelentette, hanem az éppen a forradalom idejére eső szuperintendens-választás. Az egyház egy fiatalabb, alapvetően lelki beállítottságú, de a társadalmi kérdésekben elődjénél tevékenyebb vezetővel az élen lépett át a Kádár-rendszerbe.

Szécsey János nehéz, politikailag terhes, lelki vonatkozásban virágzó időben vezette a metodista egyházat. Már megválasztásakor is idős volt, szuperintendenssége idején egyre többet betegeskedett, 1956-ban többször kórházban is volt, így az év őszén, szeptember 8-án beadta lemondását az Állami Egyházügyi Hivatalhoz. Az 1956-os év felborította az egyházi élet folyását. A tavaszi közgyűlés a szuperintendens betegsége miatt elmaradt, és nyárra halasztották, az Egyházak Világtanácsa magyarországi ülésének idejére. Erre az eseményre ugyanis beutazási engedélyt kapott Ferdinand Sigg svájci metodista püspök is, így remény volt arra, hogy a háború után először püspök jelenlétében rendezzen az egyház közgyűlést. A szuperintendens és a püspök valóban találkozott is, a konferencián azonban csak lelkészek vettek részt, a laikusok meghívásáról lemondtak a költségek miatt. Itt került sor az új szuperintendens jelölésére, s egyetlen név merült fel, Hecker Ádámé. A tényleges választásra szokatlan módon, levélben került sor. 1957 elején a gyülekezetek két-két szavazócédulát kaptak, amelyen megerősíthették Hecker Ádám szuperintendensségét, amire sor is került, 1957. január 19-én kelt az ezt rögzítő jegyzőkönyv. Bár a szuperintendens-választás nem az egyházrendben rögzítettek szerint történt, annak legitimitását soha nem vonták kétségbe. Mindez a későbbi események fényében kap jelentőséget. A szocializmus éveiben az egyházrendet maradéktalanul nem lehetett betartani, az egyházak autonómiája látszólagos volt, s a körülményekhez igazodó rugalmas alkalmazását az egyház közvéleménye is tudomásul vette.

---

² MMEL I.19./1. Állami Egyházügyi Hivatal. 61. doboz.

Az egyházpolitika fő vonalai 1956 után

A Kádár-rendszer egyházpolitikája nehezen summázható néhány bekezdésben. Míg a politikai vezetés marxista-ateista beállítottsága végig jellemző maradt, az ideológia realizálásánál fontosabb lett a politikai hatalom konszolidálása és megtartása, s a szellemi szféra ellenőrzése ennek a gyakorlati célnak rendelődött alá. Az aktuális politikai helyzet így nagyban meghatározta az éppen követendő egyházpolitikai lépéseket.

A forradalom leverését követő évek a hatalom megszilárdítása jegyében teltek, s a forradalomban exponálódott egyházvezetőkkel szembeni megtorlások jellemezték. Az Állami Egyházügyi Hivatal önállóságát megszüntették, az egyházpolitika államvédelmi üggyé vált. Az 1957. január 5-i kormányprogram az egyházak feladatává tette a reakció elleni harcot, a konszolidációban való részvételt, miközben önállóságukat hangoztatta.³ Az 1958. július 22-i párhatározat azonban már oktatási-nevelési feladatként határozta meg a vallásos világnézet elleni harcot, s csak a politikailag is megnyilvánuló reakció ellen kívánt államvédelmi eszközökkel fellépni.⁴ Az Állami Egyházügyi Hivatal 1959-ben visszanyerte önállóságát, vezetője államtitkári rangot kapott, s gyakorlatilag a rendszerváltásig az egyházpolitika csúcsszerveként funkcionált. A párhatározatok, a kormánypolitika változásai, kül- és belpolitikai fejlemények ezen a szervezeten keresztül hatottak az egyházak életére. Kivételt a katolikus egyházzal folyó tárgyalások és megegyezések jelentettek, melyek kormányzati szinten folytak.

A Kádár-rendszer története a konszolidáció után sem volt eseménytelen, amit az egyházak is tapasztalhattak. A 60-as évek végén kibontakozó reformhullámot és az azzal járó bizakodó léghőrt 1972-től megtorpanás, visszarendeződés követte. A Szentszékkal kötött megállapodás a 70-es évek közepén újból toleráns egyházpolitikát ígért.

A kisegyházakkal szembeni magatartás továbbra sem volt nagypolitikai kérdés, az Állami Egyházügyi Hivatal munkatársai maguk kezdeményezték a párhatározatok szelleméhez való igazodást. Az állami politika alakulásában fontos mérőföldkőnek tarthatjuk a már többször idézett, 1955-ben készült jelentést, melyet Veres Pál, a protestáns alosztály munkatársa készített. A jelentés a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének júniusi határozataira hivatkozva tartotta szükségesnek új irányelvek kidolgozását, számba vette a „szekták” történetét, magatartását, és a velük szemben folytatott politika hatástalanságát. Bár a forradalom eseményei meg-

---

³ Gergely Jenő-Kardos József-Rottler Ferenc: Az egyházak Magyarországon. Korona Kiadó, Bp., 1997. 214.

⁴ Gergely Jenő: Egyházak, egyházpolitika 1945–1968. História, 1990. 3. 34.

akasztották a Rákosi-rendszert javítgató, alakítgató reformtörekvéseket, s egy új vezetésnek adták át a helyet, az egyházi ügyek kezelésében folytonosságot biztosítottak a hivatal munkatársai, s az, hogy alapjában véve a kisegyházak helyzetét a nagypolitikai változások kevéssé érintették. Az 1955-ös megbeszélés és az akkor kialakuló koncepció megfelelő alapot biztosított a Kádár-rendszer lassan formálódó egyházpolitikája számára is.

Veres Pál jelentése javaslatokat is tartalmazott, amelyek alapvetően arra irányultak, hogy a szabadegyházak felett érvényesülő adminisztratív ellenőrzést egy szorosabb politikai kontroll és irányítás váltsa fel. Javasolta, hogy az egyházvezetőkkel és a Szabadegyházak Szövetsége vezetőségi tagjaival rendszeresen találkozzon a protestáns alosztály vezetője, a lelkészek ellenőrzését a rendőrség helyett az egyházügyi megbízottak végezzék. A javaslatok között egyedül a Jehova tanúi elleni kemény fellépés szerepelt.⁵

A protestáns osztály munkatársai, többek között Miklós Imre, a hivatal későbbi vezetője, megbeszélésükön emellett foglaltak állást, hogy a kisegyházak ellenőrzése közigazgatási és politikai szinten egyaránt folyjon, s az egyházvezetőket használják fel a pártpolitikai határozatok végrehajtásában. A formálódó egyházpolitika, bár lemondott az erőszakos módszerekről, nem mondott le az egyházak ellenőrzéséről, s a közéletben érződő liberalizálódás idején, ha lehet, még erősebben beavatkozott az egyházak belső életébe. Elsősorban azért, hogy a társadalommal kezdett „párbeszéd” valójában nem dialógus volt, hanem a társadalmi szervezetektől, egyháztól létezésük engedélyezéséért cserébe egyoldalúan elvárták a párt és a kormány programjával való azonosulást. Az együttműködés kialakítása kezdetben dilemmát okozott a hivatalos körökben is, talán ideológiai természetűt. A Veres Pál jelentését megvitató tanácskozáson hangzott el a kérdés: „Meddig mehetünk el?” Hasonló kérdés azonban a másik oldalon is elhangzott, meddig mehet el az egyház egy ateista, egyházzellenes rendszer támogatásában? A megtorlások, az üldözés, az egyházakkal szembeni nyílt fellépés idejéhez képest jóval több fejtörést okozott az egyházi vezetőknek, lelkészeknek, de az egyszerű hívőknek is a helyes, lelkiismeretükkel is összeférő magatartás megtalálása.

A kisegyházak életében az állami politika tulajdonképpen még egy közvetítőn, a Szabadegyházak Tanácsán (SZET) keresztül érvényesült. Az eredetileg a tagegyházak érdekeinek képviseletére alakult szövetségnek menet közben a tanácsadó, felügyelő funkciója erősödött, amit a névváltoztatás is jelzett. Mint említettük, már az 50-es évek elején megkezdődött a

---

⁵ Szabadegyházak Szövetsége, szekták helyzete. Veres Pál elemzése, 1955. június 7. MOL XIX-A-21-c-142. doboz, 6/3.

szervezet „államosítása”, és akaratlanul is az állami politika eszközévé vált. A forradalom utáni új politikai irányvonal gyakorlatilag ezt a jellegét erősítette fel, s hivatalosan is megerősítést nyert a Szabadegyházak Tanácsának közvetítő szerepköre az Állami Egyházügyi Hivatal és a tagegyházak között. A tagegyházak közvetlenül nem fordulhattak a tanács tudta nélkül a hivatalhoz. Kőrlevélben közölték az igazolványokkal járó jogokat és kötelezettségeket, 1958-ban az igazolványos szolgálattevőket behívták a megyei egyházügyi előadókhoz ismerkedés céljából.⁶

A SZET engedelmes eszközzé tételében fontos állomás volt 1958-ban dr. Kiss Ferenc leváltása az elnöki tisztségből. Utóda Szabó László baptista elnök lett, aki 1961 elején lemondott tisztségéről. 1961-től az addig ügyvezető titkár tiszttét betöltő Palotay Sándor volt adventista könyvtáros, segédlelkész befolyása erősödött meg, aki attól az évtől ügyvezető igazgatóként, 1970-től pedig elnökként állt a szervezet élén. Palotay Sándor tevékenységének objektív értékelése hosszas kutatómunkát, külön tanulmányt igényelne. 1961–1979 között, de talán már korábban is, meghatározó személyisége volt a kisegyházak életének, befolyása tényleges, dokumentálható tevékenységénél jóval nagyobb lehetett. Részt vett az egyházak minden rendezvényén, a legapróbb részletekig ismerte belső életüket, s szükség esetén be is avatkozott. Számos visszaemlékezés a kisegyházak „rossz szellemeként” említi, egyenesen „ázsiai ügynöknek” aposztrofálja.⁷ Köztudomásúak voltak korrupciós ügyei, bár ezeknek utólag nehezen lehet a nyomára bukkanni. Palotay egy metodista lelkész számonkérésére azt válaszolta, hogy „dolgai az ÁEH előtt fedezve vannak”.⁸ A fennmaradt levelekből például kiolvasható, hogy Palotay Sándor nyugati márkájú gépkocsiját valójában a tagegyházak hozzájárulásából fizette. Maga a vámkezelés költségeit fedezte, s erre hivatkozva kizárólagos használati jogot kötött ki magának, amit egy egyszerű kőrlevélben tudatott a tagegyházakkal.⁹ Mindezek a részletek azért érdekesek, mert a szemmel látható problémák ellenére is az egyházvezetők együttműködésre kényszerültek a nagy valószínűséggel jó belüli kapcsolatokkal rendelkező elnökkel, aki számtalan esetben segített

---

⁶ A Szabadegyházak Tanácsa kőrlevele a tagegyházakhoz. 1958. augusztus 13. MMEL I.11/1. Magyarországi Szabadegyházak Tanácsa. 36. doboz.

⁷ Interjú Iványi Tiborral, a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség lelkészével. In: Gyülekezetválasztás és megtérés folyamata, motivációi szabadegyházi kisközösségekben. Szakdolgozat. Készítette: Takács Gézáné. ELTE, 1998. 92.

⁸ Iványi Tibor kőrlevele. 1975. április 10. Itt további részletek olvashatók a „Miért intette meg Iványi Tibor Palotay Sándort?”, illetve „Palotay Sándor fekete üzelveinek néhány részlete” című alpontokban. MMEL, Szabó Andor iratai.

⁹ Palotay Sándor levele. 1965. április 5. MMEL I.11/1. Magyarországi Szabadegyházak Tanácsa. 36. doboz.

elsimítani a hivatalokkal való konfliktusokat. A lelkészek körében viszont meghasonlást okozott a megalkuvás.

A SZET helyzetében történt változás nem volt teljesen zökkenőmentes. 1961 elején vita robbant ki a tagegyházak és a tanács viszonyáról, a tagegyházak egyéni és a tanács kollektív felelősségéről, erre a kérdésre ugyanis az 1960-ban módosított szervezeti szabályzat nem tért ki. A metodista egyház által hivatalosan képviselt álláspont gyakorlatilag a SZET kialakuló gyakorlatával egyezett meg. A tanácsot tanácskozó, tanácsadó szervnek tekintette, amely véleményt nyilvánít, javaslatokat tesz és tanácsot ad. De megengedte az állam érdekeit veszélyeztető, vagy a tagegyházak érdekeit, jó hírét sértő magatartás esetén intézkedések foganatosítását, az érintett közösség kérése nélkül is. A hozzászólás a Tanácsot testvéri közösségnek is tekintette, amelyben a Biblia igazságainak kellett érvényesülnie. (Ennek gyakorlati megvalósulását a metodista egyház saját bőrén tapasztalta meg az 1973–74-es válság idején.) A SZET-en belül a 60-as években az autonómiát korlátozó „testvéri segítségnyújtás” lett a mindennapos. A későbbiekben a 61-eshez hasonló belső válság nem robbant ki, kérdéses azonban, mennyiben sikerült az egyházak „megnevelése”, a rendszerrel való együttműködésre kényszerítésük.

A metodista egyház mindennapjai 1956 után

Az 1950-es évek bezárkózásra ösztönözték a metodista egyházat. A gyülekezetek éltek mindennapi életüket, s igyekeztek kerülni minden feltűnést. Lojálisak maradtak a politikai vezetés iránt, engedelmeskedtek a hatóságoknak, munkahelyükön szorgalmasan dolgoztak. Ez a passzív, túlélésre berendezkedő magatartás viszont a gyülekezetek lelki életét is ellaposította.

Az 1958-as évi konferencián a szuperintendens jelentésében ki is tért a gyülekezetek „hitéletének meglazulására”, a közösségek meggyengülésére. A belső, lelki élet lanyhulása idézte elő a kifelé való szolgálat elerőtlenedését is.

„Mivel aránylag kis taglétszámmal rendelkező egyház vagyunk, ép ezért érthető, hogy szerénységből sokszor nem kértünk szót ott, ahol a népek sorsának irányításáról tárgyaltak. De azért indokolt szerénységünk mellett mégis két dolgot határozottan tenni akarunk...”

S a társadalom problémáiért mondott imádságra és a békemozgásban való részvételre szólított fel.¹⁰ 1956 után, összhangban az állami politika változásával, az egyház programja a társadalom felé való nyitás, a szocialista társadalomban is vállalható szolgálati területek megtalálása lett.

A diktatúra működésében a Sztálin halálát követő megtorpanás, majd a forradalom utáni konszolidációval járó liberalizálódás évről-évre bővítette az egyház lehetőségeit, szolgálati területeit, s ha a nyílt missziós tevékenységet nem is túrték, könnyebbé vált a lelkészek és a hívők élete. A Kádár-rendszer kétarcúsága azonban lépten-nyomon tapasztalható volt. A bővülő lehetőségekkel élni ugyanis csak felsőbb ellenőrzés mellett lehetett. A hivatalos szervekkel, személyekkel való találkozások, behívások, az előírt beszámolók, jelentések készítése, a szabad mozgást akadályozó intézkedések, s leginkább a vélemény szabadság hiánya miatt az egyházak, s így a metodista egyház számára a Kádár-rendszer diktatórikus vonásai is érezhetőek voltak.

A liberalizálódás egyik első jele volt, hogy 1954–55 folyamán külföldi segélyekhez jutott az egyház. Az egyházak nevére címzett adományok azonban a Vöröskereszthez kerültek, s ott osztották szét. Ezt később úgy védték ki, hogy névre szólóan küldték az adományokat, ruhát, cipőt, élelmiszert, amit esetenként csak a lelkészek között, de többnyire a gyülekezetekben osztottak szét. 1956-tól rendszeresen kapott az egyház a svájci püspöktől pénzbeli támogatást a lelkészfizetésekre. A külföldi támogatás nagy segítséget jelentett az egyháznak, ha az anyagi gondokat nem is szüntette meg. Az életszínvonal lassú emelkedése viszont mindenkire kedvezően hatott.

A külföldiekkel való kapcsolattartás más téren is érezte jótékony hatását. Az egyház újra bekapcsolódhatott a különböző nemzetközi egyházi fórumok, többek között a metodista világszervezet, a generálkonferencia munkájába. Elsősorban a szuperintendens élhetett ezzel a lehetőséggel, de a 60-as évektől minden évben egy-egy lelkész is eljutott Nyugatra, hol egyházi, hol magán célból. 1964-től az Egyházak Világtanácsa üdülőjében, Locarnóban üdülhetett egy-egy lelkész házaspár. (Az üdülőt azzal a céllal hozták létre, hogy a keleti és nyugati lelkészek számára találkozási lehetőséget biztosítsanak.) A külföldi utak célpontjai többnyire nyugati országok voltak, de gyakoriak voltak az utazások Csehszlovákiába és az NDK-ba. 1965-től a Szabadegyházak Tanácsa részére előzetes külügyi tervet kellett készítenie az egyháznak, amin utólagosan csak engedéllyel lehetett módosítani. A kapitalista és a szocialista országokba való utazásokat egyaránt fi-

---

¹⁰ MMEL 1.7. Évi konferencia. 17. doboz.

gyelemmel kísérték a hivatalok, mivel a nyugati és a keleti tábor lelkészei egyesesen vettek részt az egyházi konferenciákon. Az utazásokról minden esetben beszámolót kellett készíteni az Állami Egyházügyi Hivatal számára. Előfordult, hogy a szükszavú, a konferenciák lelki vonatkozásait kidomborító jelentéseket ki kellett egészíteni, különös érdeklődés kísérte a német lelkészekkel való találkozásokat.¹¹ A svájci püspök egyre gyakoribbá váló beutazása is fontos volt az egyház életében. Az 50-es évekig annyira hiányzó külső ellenőrzés, elsősorban lelki vonatkozásban, így végre újra érvényesülhetett. Az egyháznak azonban újra és újra minden lehetséges fórumon meg kellett erősítenie, hogy szervezetileg önálló, és nem áll külföldi ellenőrzés alatt.

Bonyodalmat okozott viszont az, hogy az egyház egyik lelkésze, Wladár Antónia a Metodista Nők Világszövetségének kelet-európai titkára lett. Hecker Ádám szuperintendens az Állami Egyházügyi Hivatal munkatársai felelősségre vonták amiatt, hogy „kospirációhoz” segédkezett.¹² Wladár Antónia megválasztását a szuperintendens valóban elfelejtette közölni a külügyi beszámolójában, nyilvánvaló, hogy a hivatal egyéb csatornákkal rendelkezett az egyházak külföldi kapcsolatainak megfigyelésére. Wladár Antónia iránt kiváló angoltudása, rendszeres utazásai miatt a hivatal különös érdeklődést mutatott.

A 60-as években alakult ki az egyházi találkozók máig követett rendje. Az évi konferencia, vagy más néven közgyűlés 1957-től évente, szabályos formában ülésezett, lelkészekkel és laikus tagokkal. Az ülésekről jegyzőkönyv is készült. Rendszeressé váltak az őszi lelkész-találkozók, amelyek a testvéri közösség ápolását, a lelkészek teológiai továbbképzését szolgálták. 1968-tól tartottak országos presbiteri értekezleteket. Itt az egyháztagság véleménye kaphatott hangot. Az egyház ezenkívül számos lelki programot, csendesnapot is szervezett. Mivel ezek viszonylag sok embert mozgattak meg, előzetes bejelentés alá estek, s visszaemlékezésekből tudjuk, kívülállók megfigyelése kísérte.

A nagyobb missziós vonzással rendelkező gyülekezetek, Nyíregyháza, Miskolc esetében a helyi egyházügyi hivatal különösen aktív volt, s az itteni lelkészeket is szigorúbban ellenőrizték. 1961-ben például mindkét gyülekezetet feljelentették engedély nélküli rendezvény tartásáért, holott a szokásos évi hálaadó ünnepélyt tartották a gyülekezetek, igaz, nagy számú

---

¹¹ Hecker Ádámnak egy 1969-es svájci útjáról készült beszámolója hátuljára ceruzával ráírták, hogy a szuperintendens be kell hivatni, és az NSZK-beli tanácskozásokról, nyugati tervekről többet is meg kell tudni. MOL XIX-A-21-c-66/5. 160. doboz.

¹² Hecker Ádám levele az Állami Egyházügyi Hivatalhoz. 1971. június 19. MMEL I. 19/1. Állami Egyházügyi Hivatal. 61. doboz.

érdeklődő jelenlétében. Ezekben az ügyekben a szuperintendens magyarázkodni volt kénytelen, de súlyosabb következmények nélkül véget is értek. Teljesen „véletlenül” mindketten egyéb ügyek miatt is a hivatal látóterébe kerültek. Iványi Tibor nyíregyházi lelkész motorkerékpár vezetői engedélye bevonása miatt a belügyminiszterhez fordult, a helyi rendőrkapitányság azonban elutasította a fellebbezést. S éppen pont ekkor a lakáshivattal is problémák adódtak. A metodista kápolnában megürült lakást, a lakó halála után a lakáshivatal saját kezelésbe vette, s kiutalta, nem méltányolva az egyház kérését, hogy a 11 gyermekes lelkészcsaláddal együtt lakó segédlelkész és családja költözhessen a megürült lakásba. Miskolcon egy új gyülekezeti ház építése körül keletkezett bonyodalom, az egyház ugyanis nem kapta meg a szükséges engedélyt. A lelkész számára épülő családi házra viszont sikerült engedélyt szerezni, s a felépült házban tartották a gyülekezeti alkalmakat. Ekkor azonban az Állami Egyházügyi Hivatal vizsgálatot rendelt el az ügyben, a Szabadegyházak Tanácsa nevében Palotay Sándor simította el a konfliktust. Mindkét körzet a „problémás” körzetek közé tartozott, nagy valószínűség szerint a hivatalokkal való rendszeres összefüggések mögött a helyi egyházügyi szervek álltak. A kitüntetett figyelem hátterében a gyülekezetek élénk hitélete, gyors növekedése húzódott meg. Az állam eltűrte az egyházak működését, de nem engedte meg tevékenységük kiszélesedését.

Különösen nehezen tolerálta a kormányzat a cigányok körében végzett missziós munkát, amely pedig nemcsak lelki segítségnyújtással járt, hanem komoly szocializációs hatása is volt, és nagy áldozatokat kívánt az egyház részéről. Legelőször Szuhánszki János miskolci lelkész kezdte meg a cigányok közötti munkát Alsózsoltán. A 70-es évek elején Nyíregyháza mellett Tuzséron kerültek kapcsolatba a cigányokkal a metodisták. A tuzséri „missziózásból” rendőrségi ügy lett, Szabados Zoltánt munkahelyéről elbocsátották, Jenei Zoltánt pedig, aki ekkor negyedikes gimnazista volt, kizárták az iskolából. A vád vallásos propaganda folytatása volt.¹³ Budapest mellett, Pestújhelyen Draskóczy Gábor és Iványi Gábor teológushallgatók ismerkedtek össze cigányokkal. Ők katonai behívót kaptak, pedig Draskóczy Gábor ekkor már letöltött egy év sorkatonai szolgálatot, s mint teológushallgató mentesült a további szolgálat alól.

---

¹³ Korábban hasonló váddal zárták ki az iskolából Iványi Tibor fiát. A lelkész ebben az esetben is rögtön a legmagasabb fórumon kereste az igazát, a Hazafias Népfrent tanácskozásán szólalt fel az ügyben. Az egyházügyi hatóságok külön nehezményezték, hogy rossz fényt vet az állam és egyház kapcsolatára. Hecker Ádám levele az Állami Egyházügyi Hivatalhoz, 1968. április 11. MMEL I. 19/1. Állami Egyházügyi Hivatal. 61. doboz.

Komolyabb következmények nélkül zárult a „gépelési ügyként” emlegetett incidens is, Hecker Ádám viszont megint csak magyarázkodásra kényszerült, s behívták a hivatalba. 1963-ban került a hivatal munkatársai kezébe több kézirat, amelyet sokszorosítva terjesztett a Szabadegyházak Tanácsához tartozó tagegyházak több lelkésze, s a hivatal értesülései szerint majd mindegyik metodista lelkész is érintve volt. Mivel keresztény könyvkiadás Magyarországon nem létezett, s vallásos könyvek külföldről csak bonyodalmak árán, titokban kerülhettek be, szokás volt hitmélyítő könyvek gépélése, házi sokszorosítása. Az inkriminált írárok azonban ideológiailag különösen károsnak bizonyultak, alap gondolata mindegyiknek az volt, hogy „a marxizmus utópia”. A „*Kiút a marxizmusból*”, „*Kereszténység és materializmus*”, „*Föl, föl, ti rabjai a földnek*” című füzetek külföldi írárok fordításai voltak, azok készítése, behozatala körül valamiféle csoport is működött. Lóránt Vilmos a megbeszélésen a számonkérés mellett ígyekezett a kisegyházak lelkészei közötti szálak, kapcsolatok felderítésére is, amelyekben meglepő tájékozottságot mutatott, talán többet tudott, mint Hecker Ádám szuperintendens. A hivatal „jóindulatáról” biztosította az egyházat, „nem vette fejét” senkinek, viszont elvárta, hogy a szuperintendens tegyen rendet.¹⁴ Az egyházak természetesen kiadói tevékenységet nem folytathattak, egyedül a Szabadegyházak Tanácsa adott ki újságot, illetve egyéb kiadványokat, amelyeket az éves terv keretében előzetesen engedélyeztetni kellett az Állami Egyházügyi Hivatallal. 1973-tól minden tagegyháznak minden sokszorosított iratot, a belső egyházi iratokat is, be kell küldeni a felettes szervhez, gyakorlatilag Palotay Sándorhoz előzetes jóváhagyás végett.

Nehezen megoldható problémát jelentett az egyház számára a lelkészutánpótlás és a lelkészképzés. Saját iskola híján az egyház idősebb lelkészei tartottak tanfolyamot a jelöltek számára, amit a Lelkészképző Bizottság irányított. Egyetlen lelkész tanult a budapesti református teológián, illetve egy fiatal juthatott el az NDK-ba egy német metodista szemináriumba. A többség számára egyetlen lehetőség nyílt, a munka melletti, iskolarendszeren kívüli tanulás, amely nem nyújtott igazán színvonalas képzést. Ezért nagy előrelépés volt a Szabadegyházak Tanácsa Lelkészképző Iskolájának megszervezése 1967-ben.

1956 után a metodista egyház a hivatalokkal való komolyabb konfrontáció nélkül élte életét a szűkre szabott mozgáster határain belül. A lelkészek vérmérsékletüknek megfelelően érezték ezt a helyzetet rabságnak vagy viszonylagos szabadságnak. A fentebb leírt esetek is tükrözik, hogy mindig

---

¹⁴ Hecker Ádám feljegyzése a Lóránt Vilmosmal való beszélgetésről. 1963. november 18. MMEL I. 19/1. Állami Egyházügyi Hivatal. 61. doboz.

voltak, akik megpróbálták tágítani vagy áthágni az adott kereteket, de a felelősséget igazából mindig a szuperintendens viselte, őt hívták, őt vonták kérdőre, s az ő feladta volt a belső rend fenntartása. Helyzetéből adódóan mentenie kellett lelkészeit, de fenn kellett tartania a jó viszont az egyházügyi hivatalok vezetőivel is. Ez az éveken át tartó lavírozás, egyensúlyozás komoly erőpróbát jelentett az akkori szuperintendensnek, Hecker Ádámnak, akit alakoskodásra képtelen, egyenes, őszinte és végtelemül becsületes emberként őrzött meg az egyház emlékezete. Talán ennek köszönhető, hogy igazán egyik oldalt sem elégítette ki maradéktalanul. Az Állami Egyházügyi Hivatalban a számos kisebb ügy az évek során megrendítette a bizalmat. Érdekes például Lóránt Vilmos feljegyzése Franz Schäfer püspök 1972-es látogatásáról. „*Megállapítható volt, hogy dr. Schäfer püspök állásfoglalásai az eléggé negatív Hecker Ádám szuperintendenst is meglepték. Hecker még hazánkban is csak vonakodva, óvatoskodva – esetenként kértelműen – hajlandó politikai kérdésekben nyilatkozni.*”¹⁵ Másrészről repedések mutatkoztak a lelkészi karban, a szuperintendens által követett lojális magatartást az aktívabb, harcosabb lelkészek, teológusok bírálni kezdték. Bár az egyházban kibontakozó válság nem vezethető vissza egyetlen tényezőre, az állammal és az egyházügyi hatóságokkal szemben tanúsított magatartásban észlelhető különbségekre, az mégis fontos szerepet játszott a kirobbanásában, s az ÁEH és a SZET beavatkozását vonta maga után.

Az egyházszakadás

Az 1974-ben lezajlott egyházszakadás a háború utáni methodista történet egyik meghatározó, ha mégoly fájdalmas eseménye. A máig tartó megosztottság életre szóló sebeket, lelki sérüléseket okozott, a történetek bemutatása a lelki vonatkozások ismertetésével lenne teljes, amire e tanulmány keretében nincs mód. Az egyház megújulása a történetekkel való szembenézést sürgeti, ez objektív, tárgyyszerű megközelítést igényelne. A szakadás okairól, mikéntjéről azonban negyedszázad elmúltával sem egyszerű összegzést készíteni. A tisztánlátást több körülmény is nehezíti, melyeket egy rövid összefoglalásnál is szem előtt kell tartanunk.

Az események menete az írásos feljegyzésekből nagyjából követhető, a történetek azonban nem merültek ki írásos levélváltásban, nyilatkozatokban. Nagy jelentőségűek voltak a személyes, formális és informális meg-

---

¹⁵ Feljegyzés dr. Schefer (sic!) methodista püspökkel folytatott beszélgetésről. MOL XIX-A-21-c. 66/16/1972. 160. doboz, 2.

beszélések, ezekről nem készült mindig feljegyzés, sokszor csak a vita elmérgesedése utáni személyeskedő levélváltásokból ismerünk bizonyos kijelentéseket. A résztvevők egy része már nem él, hogy megkérdezhesük őket, az élők emlékezete is gyakran homályos, pontatlan.

Az egyházzakadás iránti érdeklődés nem pusztán tudományos kíváncsiság, nem mentes a felelősök keresésétől, indulatoktól. Értékelése nem mentes politikai felhangoktól sem, ami vakvágányra viheti a vizsgálódást. Az eredendően nem politikai természetű konfliktus csak a sajátos politikai viszonyoknak köszönhetően nyert politikai színezetet.

Az 1973–74-es események majd mindegyikének két olvasata van, így azok egyszerű ismertetése is nehézségeket okoz. Az egyházzakadás közvetlen előzményét az 1973-as szuperintendens-választás elmaradása jelentette. Igaz, erre korábban nem volt precedens, az akkori szuperintendens külön közgyűlési határozat nélkül hivatalában maradt, ameddig egy későbbi időpontban a választásra sor nem kerül. Egy egyházi belügy, lelkészcsere kapcsán az egyház egyik lelkésze, Iványi Tibor megkérdőjelezte a szuperintendens illetékességét, s gyakorlatilag nem ismerte el Hecker Ádámot az egyház vezetőjének. A szuperintendens-választás előkészítésére ősszel összehívott lelkésztalálkozón Iványi Tibor összeütközésbe került a jelenlévő Palotay Sándorral is, a SZET elnökével, s nehezményezte, hogy a jelöltreől előzetes egyeztetést javasolt az ÁEH-val. 1974 tavaszán az egyház fegyelmi bizottsága, az ÁEH-ban tett látogatás után, megintette Iványi Tibort magatartásáért, de nyitva hagyta a megegyezés lehetőségét, amelyre végül is nem került sor. 1974 júniusában Iványi Tibort elbocsátották az egyházból. Az őszi közgyűlésről távol maradt Iványi Tibor és néhány mellé állt lelkész, illetve teológus, távollétükben itt megerősítették a fegyelmi bizottság által hozott határozatokat. 1974 őszén további kizárásokra került sor, három lelkésznek és négy teológusnak mondott fel az egyház. Ők az egyházból való kizárásukat nem ismerték el. A nyíregyházi és a szegedi gyülekezet nagy része, részben a györkönyi gyülekezet, a kispesti gyülekezet teljesen őket támogatta, a többség a hivatalos vezetés döntését fogadta el. A metodista egyháznak sikerült bíróság útján visszakapnia a györkönyi és a szegedi épületet, viszont elveszett a nyíregyházi kápolna, a kizárt lelkészek által használt szolgálati gépkocsik, gyülekezeti anyagok, iratok, pecsétek. A kiszakadt csoport 1981-ben Magyar Evangéliumi Testvérközösség néven bejegyzett egyházzá alakult.

Az egyházzakadás okait keresve több szálon elindulhatunk, de ma már úgy tűnik, a személyes ellentéteknek, vetélkedésnek ezek között meg-

határozó jelentősége volt. Hecker Ádám a szuperintendensi tisztséget négy cikluson át töltötte be, személye ismert volt hivatalos körökben, egyfajta garanciát jelentett az egyház ügyeinek rendezett folyására. Közismert volt az is, hogy a pozícióval járó kötelezettségek egyre nagyobb terhet jelentettek számára, s egészségi állapotára hivatkozva a következő esedékes választáson már nem kívánta elvállalni a jelölést. Az egyházvezetői posztra, egyházon belüli elismertségük, tekintélyük folytán két lelkész jött szóba, Szuhánszki János miskolci, illetve Iványi Tibor nyíregyházi lelkész. Kettőjük közül az utóbbi volt határozottabb és ambiciózusabb, s megválasztására komoly esélye volt, hiszen lelkészként tekintélyt vívott ki magának, s gyülekezetében eredményes munka folyt. Személyisége néhány vonása, a helyi és országos egyházügyi hivatalokkal való összeütközései azonban kockázatot is jelentettek az egyház számára, amit nem kevesen észrevettek. A vezetőváltás az adott helyzetben nem ígérkezett zökkenőmentesnek, s ezért az alapjában véve belügynek számító kérdés az egyházügyi hivatalok érdeklődését is kiváltotta.

Hecker Ádám és Iványi Tibor között a szuperintendensi tisztség körül kialakult ellentétet erősítette eltérő beállítottságuk, lelki habitusuk. Hecker Ádám lojális, a megegyezést kereső, kompromisszumokra kész magatartása gyengeségnek tűnhet Iványi Tibor harcosabb, konfrontatív magatartása mellett. A kétféle magatartás azonban jól megfér az egyházban a 60-as években, az Iványi Tibor harciasságából eredő konfliktusait rendre a szuperintendens simította el, s ellentétük amúgy sem nyilvánult meg elvi különbségekben. Iványi Tibornak a Hit ösvényén című füzetben megjelent írása, „A világ polgára!” alapvetően nem vallott mást, mint Hecker Ádám hivatalos megnyilatkozásai, a szocialista rendszer nyílt elutasítását egyikőjük sem vállalhatta fel. Iványi Tibor kifelé valóban határozottabban kiállt az egyház önállóságának védelmezése mellett, az egyházon belül áldozatos munkát végzett, szigorú kegyességi magatartást követelt a hívektől, s ezzel nagy népszerűséget vívott ki magának. Mint körzeti lelkész, akit a szuperintendens „fedezett”, megtehetette, hogy időnként határozottabb hangot ütött meg a hatóságok felé. Hecker Ádám pozíciójából eredően nagyobb óvatosságra kényszerült, de – el kell ismerni – így is hangot adott a felmerülő problémáknak.¹⁶ Az ellentétek nem véletlenül erősödtek fel éppen 1973-ban. Az állam és az egyház viszonya a szuperintendens-választás előtt nem

---

¹⁶ Egy példa: „Meg kell azonban említenem, hogy a végrehajtó szervekkel való érintkezésben nyert személyes tapasztalataim, valamint egyes tagjaink élményei megnehezítették annak a mélyen humánus politikának a felismerését és tudatosulását, amely pedig Miniszterhelyettes Úr szavaiból oly egyértelműleg csendült ki.” Levél Balló István miniszterhelyettesnek. 1973. máj. 14. MMEL I. 19/1. Az Állami Egyházügyi Hivatal iratai. 61. doboz.

ideológiai, teológiai kérdés volt elsősorban, erre vonatkozóan az egyháznak világos látása volt 1949 óta („Isten kezéből fogadjuk el a mai társadalmi rendet”¹⁷), hanem a személyi harc részévé vált.

A metodista egyházban lezajlott válság időben egybeesett a Kádár-rendszer történetében a 60-as évek végén megkezdett gazdasági reformok leállításával és a liberalizálódás megtorpanásával. Kádár Jánost 1972-ben Moszkvában felelősségre vonták a reformok nyomán megerősödött kispolgári tendenciák miatt, amibe egy érezhetően szabadabb szellemi légkör is beletartozott (azzal együtt, hogy másként gondolkodónak, másként hívőnek sosem volt igazán szabad az élete). Az egyházak életében tapasztalt megszorítások kapcsolatban lehetnek a visszarendeződéssel, kérdéses azonban, hogy a Kádár-rendszer valódi jellege, az egyházak irányában követett politika változott-e a reformok alatt vagy után oly mértékben, hogy a kisegyházak részéről egy harcosabb, ellenállóbb politikát tett volna szükségessé.

Konkrétan arra gondolunk, hogy az ÁEH 1971-es rendelkezése (1/1971.X.15.), mely egyes egyházak vezetőinél, a SZET elnök megválasztásánál előzetes egyeztetést írt elő, a kisegyházaknál utólagos bejelentési kötelezettséget, vagy az 1973-as beavatkozás a metodista szuperintendens megválasztása ügyébe valóban olyan horderejű esemény volt-e, amely a többéves gyakorlat megváltozását követelte meg. Mindezt tekinthetjük az egyház belügyeibe való illetéktelen beavatkozásnak, de az alkotmány által biztosított vallásszabadságra, az egyházak belső autonómiájára hivatkozni, ahogy Iványi Tibor tette, nyilvánvaló naivitás, amit maga sem gondolt komolyan. Az egyházak valójában nem voltak önállóak sem a Rákosi-, sem a Kádár-rendszerben, sem a 60-as, sem a 70-es években, s a nyílt erőszakon kívül számos eszköz volt az állami befolyás érvényesítésére. Az egyházak, s köztük a metodisták is, a hitélet szabadságáért cserébe el kellett hogy tűrjék az ÁEH, a SZET gyámkodását. Ez a józan felismerés tükröződött a hivatalosan hangoztatott vallásszabadság kérdésében a metodista egyházban. „Nem vitás, hogy a hivatalnak erre vonatkozóan is mások a »hivatalos« megnyilvánulásai, más az általánosan elfogadott és bevett egyházi gyakorlat...”¹⁸ Nem annyira történeti, mint erkölcsi kérdés annak feszegetése, lehetett volna-e változtatni elmélet és gyakorlat kettősségén, s meg kellett volna-e próbálnia ezt egy egyházvezetőnek, kockára téve az egész egyház tagságának egzisztenciáját.

---

¹⁷ Iványi Tibor beszámolója az ÁEH, a SZET és a tagegyházak közös találkozásáról. 1973. május 15. I. MMEL VII. Szabó Andor iratai. 4. doboz.

¹⁸ Idézet Hecker Frigyesztől Iványi Tibor körlevelében. 1975. április 10. MMEL VII. Szabó Andor iratai. 4. doboz.

A metodista egyházban a 70-es évek elején tapasztalható változások elsősorban a szervezeti szabályzat módosításában realizálódtak. Az 1947-es, az állami elismerés előtt benyújtott szabályzathoz képest jelentős módosításokat kellett tennie az egyháznak. Tulajdonképpen az amúgy is érvényben lévő gyakorlatot szentesítették ezáltal. A változás egyik sarkalatos pontja a külföldi egyházaktól való szervezeti függést törölte, s csak a lelki egységet deklarálta. A szabályzat elismerte a magyar állam törvényesen is meghatározott legfelsőbb felügyeleti jogát, az 1971-es rendelkezést a szuperintendens-választás kapcsán. 1973 októberében, az évi közgyűlés megerősítése után hatályba lépett az új, a metodista egyházrenddel számos ponton ellenkező, a szocialista állam érdekeinek megfelelő szabályzat. Az egyház ezek után ennek keretei között élhetett autonómiájával. (Az új szervezeti szabályzatok készítése egyébként a SZET valamennyi tagegyházát érintette, s a kisebbek hatatosabb ellenőrzését szolgálta. A laza belső fegyelemmel, kialakulatlan szervezettel rendelkező közösségek „egyháziasítása” az ellenőrzött autonómia rájuk kényszerítését jelentette, s annak betartásáért ezek után maguk feleltek.¹⁹⁾

Arról, hogy hogyan is vélekedtek a metodista egyházban az államhoz való kapcsolatokról, az 1973-as presbitéri értekezleten elhangzottak alapján alkothatunk képet. A februári találkozóra meghívást kapott Palotay Sándor SZET elnök, s a „*vallásos élet a szocialista társadalomban*” témakörében előadást is tartott. Hozzászólását kérdések követték, s a későbbi beszámolókból kitűnik, hogy ez megosztotta a lelkészi kart és az egyháztagokat. A valóságos problémák feszegetése – miért kell feladnia vallásos meggyőződését annak, aki egyetemi vagy főiskolai tanulmányokat kíván folytatni, miért nem mehetnek vallásos fiatalok pedagógiai, ügyvédi pályára, bevonuláskor miért kell számot adniuk vallási hovatartozásukról, miért nem folytatható nyilvánosan a cigányok közötti munka – kényelmetlen légkört teremtett, de Hecker Ádám Iványi Tibor és a többi elégedetlenkedő oldalára állt. Palotay Sándor az ÁEH-nak írt jelentésében „eddig nem tapasztalt türelmetlenséget és egyoldalú elfoglaltságot (sic!)” fedezett fel egyeseknél, amit elsősorban annak tulajdonított, hogy a résztvevők egy részét ezzel együtt is kielégítették válaszaik. Jelentése nem foglalt határozottan állást amellest, hogy „inlojális” magatartás állna a háttérben, de mindenestre további vizsgáldást tartott szükségesnek.²⁰

Érdekes ebben az összefüggésben az 1973 májusában tartott találkozó az ÁEH vezetője, a SZET vezetősége és a tagegyházak képviselői

---

¹⁹ Palotay Sándor feljegyzése, a SZET-en belüli tagegyházak politikai és társadalmi szempontból értékelhető alakulásának legfőbb jellemzői. 1973. július 6. MOL XIX-A-21-c-6/13.

²⁰ Palotay Sándor feljegyzése. 1973. március 5. MOL XIX-A-21-c-66617/197.

között. Balló István miniszterhelyettes az állam és az egyházak közötti kapcsolat pozitívumait és negatívumait ismertette a metodista egyházzal kapcsolatban a „helytelen vallásfélést és a vallásszabadság torz értelmezését emelte ki, mely szerint a pap azt csinál, amit akar”.²¹ Hecker Ádám szuperintendens a kérdésnek elsősorban teológiai vetületét tartotta fontosnak, s nemcsak a találkozón, hanem később egy levélben is kifejtette álláspontját a „világ” fogalom értelmezése kapcsán. Egyben leszögezte azt is, hogy „mi mindenképpen arra törekszünk, hogy ki-ki vallásos életének ezt a részét is a társadalmi együttélés szabályozott formái között élje.”²² A másik metodista résztvevő, Iványi Tibor ezt az alkalmat is megragadta, hogy a „fájó problémákra” rámutasson, s kifejezte azt a vágyát, hogy az egyház nyíltan élhesse gyülekezeti életét.²³

Mindezek a találkozók, az egyházi közvélemény megszólalása az egyház növekvő megosztottságára figyelmeztetett. Az egyházvezetéssel, és az általa képviselt állásponttal szemben formálódott egy csoport, amely elégedetlenkedni kezdett az addig követett gyakorlattal. Az 1973-ban kibontakozó válság tulajdonképpen egy nemzedékváltással is összefüggött. Az Iványi Tibor mellett felsorakozott lelkészek és teológusok egy fiatalabb, radikálisabb nemzedéket képviseltek, s a tényleges szakadéskor is többségében a fiatalok mentek el.

Az egyházszakadás eseményeinek boncolgatása messzire vezetne, s a vitás esetek részletes bemutatására itt most nem vállalkozunk. Témánk szempontjából néhány kérdés megválaszolása azonban szükségesnek látszik. Milyen szerepet játszott az ÁEH és a SZET az egyház válsága idején? S valóban ők feleltek-e az egyház „szétveréséért”? Mikor, s miért avatkoztak be az egyház belügyeibe? Milyen eszközeik voltak a beavatkozásra, nyomásgyakorlásra?

A Kádár-rendszer egyházpolitikája az egyházak irányában türelmes, belső önállóságukat meghagyó, az együttműködésre kész magatartásra épült, ami alkalmas volt arra, hogy egy liberális rendszer képét sugallja. Mivel valódi vallásszabadságról nem volt szó, ez a fajta, az erőszakos módszereket mellőző politika csak akkor lehetett működőképes, ha lojális, a megadott játékszabályok szerint tevékenykedő vezetők álltak az egyházak

---

²¹ Iványi Tibor beszámolója az ÁEH, a SZET és a tagegyházak közös találkozójáról. 1973. május 15. 3. l. MMEL VII. Szabó Andor iratai. 4. doboz.

²² Hecker Ádám levele Balló István miniszterhelyetteshez. 1973. május 14. MMEL I.19/1. Az Állami Egyházügyi Hivatal iratai. 61. doboz.

²³ Iványi Tibor beszámolója az ÁEH, a SZET és a tagegyházak közös találkozójáról. 1973. május 15. 6.

életén. A hivatalos vezetők iránti lojalitás, tekintélyük növelése a hivatalos politika határozott szándéka volt.²⁴ Bár a vezetők megválasztásának szabadságát a kisebb egyházak megkapták, a fentiekből nyilvánvaló, akárkit mégsem választhattak meg. Így a metodista szuperintendens megválasztása sem volt tisztán belügy. A hivatalok előtt Iványi Tibor személye például nem kívánatos volt. Ez a tény, valamint a szuperintendens-választást kísérő növekvő érdeklődés világosan kitűnik az 1973-as februári presbiteri értekezlet, valamint a májusi ÁEH–SZET találkozó visszhangjából.

Nyílt összeütközésre is sor került Palotay Sándorral a már említett 1973-as őszi megbeszélésen. A szuperintendens-választás ügyében tartott lelkésztalálkozón Palotay is jelen volt, s a hivatallal való előzetes egyeztetést javasolta, amit Iványi Tibor ellenezett, s szóváltásra került sor.²⁵ Majd ő maga kért személyes találkozót a SZET elnökével, s négy szemközt megintette, szemére vetette korrupciós ügyeit, és hogy zsarolja Hecker Ádámot.²⁶ A beszélgetést elmesélte Hecker Ádámnak, a szuperintendens viszont őt intette meg magatartásáért. Iványi Tibor arra is hivatkozott, hogy pártkörökben is ismertek Palotay ügyei. (Ő honnan tudta ezt?) Bármennyire rossz fényt is vet a szabadegyházakra, hogy Palotayt eltűrték, őt valóban nem lehetett eltávolítani. Ma is úgy látják egyesek, Iványi Tibor megbuktatta volna, ha szuperintendens lehet, amit Palotay viszont nem engedett meg. Ennyiben Palotay Sándornak személyes érdeke is volt a szuperintendens-választás kimenetelének ellenőrzése.²⁷

Nem olvasható ki azonban a rendelkezésre álló dokumentumokból az, amit Iványiék később hangoztattak, hogy valamiféle prekonceptió húzódott volna meg a háttérben, s már eredetileg is Hecker Ádám utódjául fiát kívánták volna megválasztatni.²⁸ A hivatalt ilyen szinten nem érdekelte az ügy. Áthidaló megoldásként, feltehetőleg Hecker Ádám maga (vagy a hivatalokkal egyeztetve) a választás elhalasztása mellett döntött, s legkevésbé fiát szerette volna utódjául. Bár mandátuma meghosszabbításáról nem volt szavazás, csak a választás elmaradását jelentette be, de az egyházrend nem ismer ex lex állapotot, így automatikusan hivatalában maradt, s kezdetben

---

²⁴ Palotay Sándor feljegyzése a SZET-en belüli tagegyházak politikai és társadalmi szempontból értékelhető alakulásának legfőbb jellemzői. 1973. július 6. MOL XIX-A-21-c-6/13.

²⁵ Egy magánlevélben a választás elmaradása kapcsán is elmondta véleményét: „ne lássa az ÁEH birkanyájnak egyházunkat, akikkel azt teheti, amit akar.” Iványi Tibor levele Szabó Andorhoz, 1973. szeptember 4. MMEL VII. Szabó Andor iratai. 4. doboz.

²⁶ Iványi Tibor körlevele. 1975. április 10. MMEL VII. Szabó Andor iratai. 4. doboz.

²⁷ Dr. Surányi József szóbeli közlése.

²⁸ Interjú Iványi Tiborral, a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség lelkészével. In: Gyülekezetválasztás és megtérés folyamata, motivációi szabadegyházi kisközösségekben. Szakdolgozat. Készítette: Takács Gézáné. ELTE, 1998. 109-110.

éppen az átmeneti állapot miatt igyekezett nagyobb horderejű döntésektől tartózkodni. Hecker Frigyes személye akkor került előtérbe, amikor a válság szükségessé tette az átmeneti állapot rendezését, s Hecker Ádám lemondása véglegessé vált.

Ami az ÁEH és a SZET módszereit illeti, leszögezhetjük, hogy formálisan mindannyian a létező törvényeknek megfelelően jártak el, s ezek a törvények lehetővé tették beavatkozásukat, esetenként belügyekbe is. A SZET szervezeti szabályzata például kimondja, hogy „*A Szabadegyházak Tanácsa fegyelmi hatáskörébe tartoznak a tagegyházak vezetőinek, igehirdetőinek erkölcsi, hitelvi vagy politikai eltévelyedései is.*”²⁹ A hivatalok érdeke a belső rend fenntartása volt, ezt azonban nem maguk akarták biztosítani, hanem az egyházvezetőktől várták el. A válság során így minden döntés, minden eljárás a szabályos fórumokon született.

Iványi Tibor gyakorlatilag minden fórum illetékességét tagadta és intézkedésüket törvénytelennek ismerte el. Alapvetően Hecker Ádám szuperintendensségét nem ismerte el mandátuma lejárta után, de törvénytelennek tartotta az egyháztanács működését, mert annak néhány tagját állítólag önkényesen helyezték oda. Nem ismerte el a fegyelmi bizottság jogkörét, a kizárást, majd az ezeket szentesítő évi konferencia jogosultságát, mivel arról többen távolmaradtak (jóllehet határozatképes maradt). Törvényellenesnek és alkotmányellenesnek tartotta a SZET és az ÁEH beavatkozását, ami mögött alapvetően Palotay mesterkedését látta.

Nehezebb átlátnunk viszont az informális megbeszélések és levelek szerepét a történetben, amelyek az ÁEH-val és a SZET-tel való érintkezésben megszokottak voltak. Az egyházi levelek számos esetben telefonon történt megbeszélésre, megállapodásra, megkeresésre hivatkoztak, s csak az adminisztratív természetű ügyekben készült szabályos ügyirat. A személyes érintkezések valódi hangnemét, azok pszichés hatását ma már nemigen tudjuk felmérni. Hecker Ádám, nyilván érezve ezek súlyát, 1974-től minden találkozás után magánfeljegyzést készített a beszélgetésekről, alkalmanként korábban is. Számos levelében hivatkozott ebben az időben idegkimerültségre, fáradtságra, s visszaemlékezésekből is tudjuk, hogy lelkileg megtörte, hogy két oldalról is állandó támadásoknak, számonkérésnek volt kitéve.

Az Iványi Tibor által „besúgásnak” minősített beszámolók a hivatalokkal való érintkezés szerves részei voltak korábban is, s azok elől nem lehetett kitérni. Másfelől a hivatalnak egészen pontos információi voltak amúgy is az egyházakban történekről. Erre éppen az 1973-as találkozáson utalás is történt. Balló István miniszterhelyettes a negatívumok között emlí-

---

²⁹ A SZET vezetőség levele a Magyarországi Metodista Egyház közgyűléséhez. (1974. november) MMEL I.11/1. Magyarországi Szabadegyházak Tanácsa. 36. doboz.

tette, hogy „Sok helyi problémáról hamarabb értesül a hivatal, mint az egyházi vezetőség. Esetenként az országos vezetők is már súlyosabbá vált helyzeteket és késve hoznak elő.”³⁰ Nyilván valamilyen belügyi szerv, talán a belügyminisztérium mellett működő Egyházi Operatív Csoportfőnökség szolgáltatta ezeket az információkat.³¹ Amellett azt is el kell ismerni, hogy Hecker Ádám minden esetben a lelkészek mellett foglalt állást, s inkorrekt-séget sosem követett el. Tájékoztatásai a tényeknek mindig megfeleltek, s a hivatalokra tartozó ügyekre vonatkoztak. (S itt nyilván megint azzal az elvi kérdéssel találjuk szembe magunkat: tartozik-e egyáltalán bármi is a hivatalokra, ami az egyházban történik?)

A rendelkezésekre álló dokumentumok alapján világosan kitűnik, hogy a háttérben valóban az ÁEH irányította az ügyeket, de az eseményekbe csak 1974 tavaszától avatkozott be. (Ugyanakkor minden megkeresésre az volt a hivatal válasza, hogy ami történik, az a „metodista egyház belügye.”) Közvetlenül ugyan az ÁEH semmiféle határozatot nem hozott és nem nyilatkozott, a SZET-en és az egyház vezetőségén, elsősorban a szuperintendensen keresztül érvényesült a befolyása. Ennyiben igaznak tűnik Iványi Tibor gyakran hangoztatott kijelentése, hogy ellene a határozatokat egy „megfélemlített” vezetés hozta meg, amelyre az ÁEH „gyakorolt nyomást”. Az 1973. március 5-i első találkozóáról készült szolgálati feljegyzés ki is hangsúlyozta, hogy „A megbeszélésen e javaslatokat a hivatal részéről elfogadtuk, annak kihangsúlyozásával, hogy az Iványi-ügybe államilag nem akarunk beleszólni, beleavatkozni. Az egyház a maga hatáskörén belül oldja meg a kérdést.”³² Ugyanerről a találkozóról Iványi Tibor leveleiben, Hecker Ádám szavaira hivatkozva, hasonló tartalommal, némileg más hangsúllyal az szerepelt: „Balló miniszterhelyettes úr azt mondta, a) vagy önök számolják fel egyházukon belül ezt a dolgot vagy b) politikai síkra viszik az ügyet. Ha az egyház maga intézi el saját kebelén belül, akkor nem tesznek lépést Iványi Tibor oppozíciós magatartása miatt, de ha nem, akkor megvannak az ő eszközeik, és nem lesznek szívbajosak.”³³

1974. március 6-án az egyház fegyelmi bizottsága Iványi Tibort felfüggesztette állásából, amit többszöri megbeszélés és megegyezési kísérlet után március 26-án véglegesítettek. Március 29-én a SZET az intézke-

---

³⁰ Iványi Tibor beszámolója az ÁEH, a SZET és a tagegyházak közös találkozásáról. 1973. május 15. 2. I. MMEL VII. Szabó Andor iratai. 4. doboz.

³¹ Interjú Iványi Gáborral, a Magyarországi Evangélikumi Testvérközösség lelkészével. In: Gyülekezetválasztás és megtérés folyamata, motivációi szabadegyházi kisközösségekben. Szakdolgozat. Készítette: Takács Gézné. ELTE, 1998. 93.

³² Feljegyzés a metodista egyházzal – elsősorban az Iványi-üggyel – kapcsolatos helyzetről és fejleményekről. MOL XIX-A-21-b-91811-1974. 433. doboz, 2.

³³ Iványi Tibor körlevele. 1975. április 10. 7. I. MMEL VII. Szabó Andor iratai. 4. doboz.

dést jóváhagyta, és bevonta Iványi Tibor lelkészigazolványát, s a SZET fegyelmi bizottsága elé utalta az ügyet, amely elmarasztalta a metodista egyház szervezeti szabályzatában lefektetett több pontban. A nyár folyamán a határozatból eredő konzekvenciákat nem sikerült érvényesíteni, azért június 30-ával Iványi Tibornak felmondtak.

Iványi Tibor az ügy folyamán több ízben fordult hivatalos szervekhez az eljárás ellen tiltakozva. Ezek a levelek számos olyan kijelentést tartalmaztak, amelyek valóságtartalmuktól függetlenül nyíltan bírálták az egyházügyi szerveket, s önmagukban is elegendők lettek volna az ellene való fellépéshez.

„A levélből nyilvánvaló eljárás egy láncszeme azoknak a súlyos visszaéléseknek, amelyeket a SZET elnöksége az utóbbi években elkövetett, megtorló intézkedést hozva és a megfélemlítés eszközeit alkalmazva más véleményen lévők vagy jogos és igazságos bírálatokat megkockázatókkal szemben. Hatáskörét túllépve beavatkozott a Metodista Egyház belügyeibe...” „A kilátásba helyezett egyéb intézkedésekkel való fenyegetőzésért természetesen a hivatali hatáskörével visszaélő szerv a felelős.”³⁴

Az eseményeknek ez a fajta értékelése tulajdonképpen közelebb állt a valósághoz, a politikai rendszer azonban nem adott lehetőséget a jogorvoslatra, s azon az ellenzéki tartalmú kijelentések nem változtattak.

Röviden szólnunk kell még arról, milyen álláspontot foglalt el az egyház válsága kapcsán Franz Schäfer metodista püspök. A svájci egyházvezető először 1972-ben járt Magyarországon, s rögtön az Állami Egyházügyi Hivatalban is látogatást tehetett. Magatartása, nyilatkozatai a Nyugat-Európában szárnyat bontott Ostpolitik szellemiségét tükrözte. A szocializmust, annak ateista ideológiai tartalmával együtt is létező valóságként fogadta el, amelyet nem kívánt megkérdőjelezni. Az 50-es évek elzártsága után a nyitás kétségtelen előrelépést jelentett, s a politikai kérdésekben amúgy is óvatos egyház világnézeti különbségek miatt nem vállalt fel konfliktust. Az Iványi-ügyben a püspök több ízben is beszélgetett a magyarországi lelkészekkel, a szuperintendenssel. Feltehetőleg azonban álláspontja kezdettől változatlan volt, s személyes igazságoktól függetlenül csak egyetlen irányvonalat fogadhatott el, amely vállalta a kompromisszumot az állammal. Az Iványi Tibor körül csoportosuló lelkészek magatartása kapcsán pedig megjegyezte, hogy „szubjektív módon értelmezik az egyház és a

---

³⁴ Iványi Tibor levele a Magyarországi Szabadegyházak Tanácsa Elnökségének. 1974. április 6. MMEL I.7/4. Egyházzsakadás iratai. 24. doboz.

társadalmi élet rendjét”.³⁵ A külföldi közvélemény egyébként az egyházi levelezés tanúsága szerint nem volt egyértelműen a hivatalos vezetés pártján, s a legális működés miatt kommunista-barát hírbe keveredett a metodista egyház.³⁶

Az Állami Egyházügyi Hivatal iratai alapján kitűnik, hogy 1974 nyarán fordulat állt be az egyházhoz való viszonyban. Hivatalosan az ÁEH a Magyarországi Metodista Egyház hivatalos vezetését ismerte el, 1974 őszétől Hecker Frigyes szuperintendenst, minden fórum az egyház hivatalos döntéseit tekintette mérvadónak, s támogatta azok foganatosítását. Iványi Tibor ellenzéki magatartása, s különösen az, hogy mellette egy csoport is formálódott, amely szembefordult a hivatalos vezetéssel, azonban a hivatal más irányú érdeklődését is felkeltette. S ettől kezdve az egyház tagjai maguk is megfigyelés alatt éltek.

Az 1974 augusztusában tartott kettős ifjúsági találkozó (Miskolcon a hivatalos vezetés, Györkönyben Iványiék rendezték) szolgáltatta az alapot ahhoz a következtetéshez, hogy „*kezdeményező, megelőző reagálásra és intézkedésre van szükség.*” S a javaslatok között szerepelt az is, hogy mivel mindössze tíz metodista lelkész van, valamennyi politikai befolyásolását erősíteni kell, bekérni a megyei egyházügyi titkároktól a jellemzésüket.³⁷ A hivatal iratai között szerepel a megyei titkárokhoz küldött valamennyi levél, viszont csak egyetlen jellemzés készült el, Wladár Antónia szolnoki lelkészről. Gyakoriak voltak a kiszállások Györkönyben és Szegeden, ahol ingatlanvitája volt a két csoportnak. S nem egy esetben a helyi lelkészekről várták volna, hogy egymásról jelentéseket készítsenek a hivatal „segítőkész” beavatkozása után. Tulajdonképpen az állami hivatalok beavatkozási jogát megkérdőjelező magatartás és fellépés eredményének tarthatjuk, hogy a 70-es évek közepétől a metodista egyház hitéletének, mindennapjainak részesei lettek a helyi egyházügyi előadók, párttitkárok és tanácselnökök.

Ahogy a megfigyelések ügyében nehéz tisztán látni, szövevényes az 1974 utáni idők bírói döntéseinek a háttere. A lelkészigazolványok bevonása, a kizárt lelkészek munkaviszonyának megszüntetése, a szolgálati gépkocsik visszaszerzése s különösen az ingatlanok visszaszerzése nem ment könnyen, s egyes esetekben egyáltalán nem járt eredménnyel. Bár az ÁEH minden esetben a Magyarországi Metodista Egyház hivatalos vezetését támogatta, a járási bíróságok, a helyi rendőrkapitányságok több esetben nem az ő javukra jártak el az ügyben. Különösen alakult a nyíregyházi ká-

---

³⁵ Hecker Frigyes és Palotay Sándor levele az ÁEH-ba. 1975. október 15. MMEL I.19/1. Állami Egyházügyi Hivatal iratai. 62. doboz.

³⁶ Szuperintendensi jelentés. 1976. MMEL I.7./1. Évi konferencia. 18. doboz.

³⁷ Kovács András feljegyzése Miklós elvtárs részére. MOL XIX-A-21-b 91811/74. 433. doboz.

polna sorsa. A metodista egyház egyik legrégebb és legnagyobb épületéből nem sikerült Iványi Tibort kilakoltatni az elbocsátás után. Az egyház először 100 000 forintot kapott, hogy Iványiék lakásügyét rendezze, ők azonban ezután sem voltak hajlandók a felajánlott lakásba kiköltözni. Végül az állam kárpótolta az egyházat a nyíregyházi, györkönyi és mórhalmai elveszett ingatlanokért 9 millió forinttal – már a rendszerváltás után.³⁸ A döntés hátterében részben az állhatott, hogy Iványi Tiborék, akik igazukat minden lehetséges állami- és pártszervnél, napilapnál, magazinnál keresték, a Szabad Európa Rádióhoz is kijuttatták körleveleiket, s ott rendszeresen hangzottak el tudósítások az imatermeikből kizárt, szabad ég alatt istentiszteletet tartó metodistákról, ami felettébb kényes lehetett a vallási kérdésekben toleránsnak mutatkozni igyekező államhatalom számára. Az állammal való együttműködést vállaló hivatalos vezetéssel szemben fellépő csoport magatartása sem volt koherens.

Az egyházra nézve az ügynek különösen sajnálatos része, hogy az elmérgesedő belső vitát egyházon kívüli fórumok elé vitték. A hivatalban lévő vezetés a hivatalos egyházügyi szervek, a SZET és az ÁEH felé fordult segítségért, majd egyes esetekben bírói úton kívánt érvényt szerezni döntéseinek. Iványi Tibor egyenesen az ÁEH elnökségéhez, az MSZMP első titkárához, Kádár Jánoshoz, a Művelődésügyi Minisztériumhoz, sőt a miniszterelnökhöz fordult beadvánnyal – sikertelenül.³⁹ Az egyházi ügyek szélesebb fórumok elé tárását egyébként különösen nehezményezték, mert rossz fényt vetett az állam és az egyházak kapcsolatára, s a kifelé mutatott harmonikus képet megtörte.

Az egyházszakadás ténye 1975–1976 folyamán befejezett tényné vált. A kiszakadt csoport rendezte viszonyát a fennálló hatalommal, évek múltán legális működési lehetőséghez jutott, 1981-től bejegyzett egyházként működhetett. (Ezt egyébként a metodista szuperintendens nem egy esetben maga is kérte az ÁEH-ban.⁴⁰) Ezzel tulajdonképpen az Iványi-csoport is elesett attól a történelmi lehetőségtől, hogy „földalatti egyházként”, mártírrá

---

³⁸ Az ingatlanügy rendezésének ezt a módját Miklós Imre, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke vetette fel a 80-as évek második felében, azonban a rendezésre nem került sor. Az ÁEH jogutódja, a Művelődésügyi Minisztérium azonban 1989-ben felújította az ajánlatot, amit mind a két fél elfogadott. A minisztérium a felajánlott 9 millió forintot két részletben (1989. november 3-án és 1990. január 3-án) át is utalta a Magyarországi Metodista Egyháznak. Cserében az egyház lemondott a három ingatlanról – a jogi rendezés érdekében – a Magyarországi Evangélikumi Testvérközösség javára, „ellenszolgáltatás nélkül”. Valójában a minisztérium által fizetett kártalanítási összeg fejében. 1990. március 6-i megállapodás a Magyarországi Metodista Egyház és a Művelődésügyi Minisztérium Egyházi Főosztálya között. MMEL I.17. Minisztériumok. 17. doboz.

³⁹ Iványi Tibor körlevele. 1975. április 10. 7. l. MMEL VII. Szabó Andor iratai. 4. doboz.

⁴⁰ Hecker Frigyes szóbeli közlése.

válva élje túl a Kádár-rendszer utolsó évtizedét. A metodista egyházban a társadalmi kérdésekben egy időben oly markánsan jelentkező kétféle irányzat valójában nem jelentett valódi alternatívát. A lojalitás és az együttműködés felvállalása – amely járhatott a baloldali értékek felvállalásával, de érzelmileg annak elutasításával is – viszonylagos szabadságot jelentett az egyház számára, és lehetőséget missziós küldetése teljesítésére. Az ellenállás aktív formáját a rendszer nem tűrte, rövid úton felszámolta, viszont ezzel az egyház hitéleti tevékenységét is leszűkítette, amit igazi evangéliumi egyház nem vállalhatott fel. Az egyházak tulajdonképpen a létükkel képviselték az igazi alternatívát a rendszerrel szemben.

A Kádár-rendszer paternalista viszonyai, a szocialista törvényesség hangoztatása speciális helyzet elé állította az egyházat. Az alapjában véve az egyházakkal szemben ellenszenvvel viseltető, de nyilvánosan az együttműködést felajánló rendszerrel szemben sem a harcosszembeszegülés, sem a visszahúzódnak nem jelentett valóban megtartó magatartást. Az antidemokratikusan hozott törvények betartásához a hatalom ragaszkodott, s ezt elvárta a társadalmi szervezetektől, egyházaktól és egyénektől is. Az írott szabályok mellett egyfajta szokásjog is uralkodott, melyek áthágását ugyanúgy büntették, s itt már nyilván a nyomásgyakorlásnak nem törvényes módjait is bevetették, a megfigyelést, a megfigyelésre kényszerítést, a megfélemlítést, fenyegetést. A deklarált vallásszabadság leple alatt valójában a korábbinál jóval szigorúbb megfigyelés alatt éltek mindennapjaikat az egyházak. Sajnálatos módon ebben a rendszerben az alkalmazkodás, a feltűnés kerülése biztosította a legnagyobb szabadságot.⁴¹

A Magyarországi Metodista Egyház, meglátásunk szerint, ezt a viszonylagos szabadságot biztosította a gyülekezeteknek. Megszentelték a vasárnapokat, évről évre megrendezték országos találkozóikat, őrizték a hitet s megtartottak egy kis magot az egyházban. A kompromisszumokból sem anyagi, sem erkölcsi haszna nem származott lelkészeinek, vezetőinek a Kádár-rendszer idején (s később sem). Élni hagyták őket, életben maradtak.

---

⁴¹ Majsai Tamás: Jézus átvilágít, de pénzt nem ad. *Mozgó Világ*, 2001. 11. 37.